

Nr 254.

Av herrar **Starbäck** och **Sundström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i det uti gällande förordning angående eldfarliga oljor m. m. upptagna stadgande om vilka oljor skola räknas till eldfarliga.

Det av kungl. kommerskollegium avgivna förslag till ny förordning angående eldfarliga oljor innehåller såsom sitt huvudstadgande bestämmandet av den övre eldfarlighetsgränsen eller den s. k. flammingspunkten till + 55 grader Celsius. Detta stadgande, som står i överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i det av särskilda sakkunnige inom civildepartementet utarbetade förslag innebär en högst väsentlig skärpning av gällande lag, vilken såsom bekant fixerar flammingspunkten till + 40 grader Celsius. Den föreslagna förändringen kommer framför allt att drabba våra vanligaste, i handeln förekommande lysoljor, vilkas flammings-temperatur befinner sig något över + 40 grader Celsius, i det dessa bliva omgärdade med de för eldfarliga oljor av andra klassen gällande restriktionsbestämmelser. Ett försvårande av handeln med dessa oljor med därav följande prisstegring av varan blir den naturliga följderna av en dylik lagstiftning. Inför dessa allvarliga ekonomiska konsekvenser, vilkas natur i det följande närmare skall beröras, ville det synas, som om lagstiftaren endast på grund av tvingande skäl kunnat ifrågasätta ett stadgande av ovannämnt innehåll. En granskning av dessa skäl skall giva vid handen, huruvida detta verkligen varit fallit.

Såsom främsta motiv till en skärpt lagstiftning rörande ifrågasatt ämne, har återopats det förhållande, att nuvarande bestämmelser ej skulle skänka ett tillräckligt skydd mot eldfara. Framställningar till Kungl. Maj:t gjordes på 1880-talet av dels de till Svenska tarifföreningen hörande inländska och i Sverige arbetande utländska brandförsäkringsbolag och dels Städernas allmänna brandstodsbolag, att samtliga från mineralriket sig härledande lysoljor med hänsyn till den allmänna säker-

heten måtte hänföras till eldfarliga oljor. I en skrivelse, som åtskilliga under Standard Oil-trusten sorterande oljeintressenter år 1898 avlät till Konungen, framhålles bland de skäl, som tala för önskvärdheten av lagändrig i ovan antydd riktning, den med det okontrollerade handhavandet av lysoljor med högre flampunkt förenade eldfara. I samma riktning uttalade sig ånyo försäkringsbolagen i skrivelse till Konungen år 1902. Några verkliga bevis för att en dylik eldfara under för handen varande förhållanden existerar har i dessa skrivelser ej förebragts. I helt allmänna ordalag har talats om, att ifrågavarande oljor praktiskt sett vore lika eldfarliga som de under förordningen hänförliga, att den omständigheten, att förstnämnda oljor fölle utanför författningen, »naturligtvis icke utesluter denna fotogens eldfarlighet och ingalunda framkallar ett berättigande för densamma att utan vidare få i handeln handhavas såsom vilken annan ofarliga vara som helst och sålunda få magasineras huru och varest det kan falla sig bekvämast för den förste bäste, som kan finna med sin fördel överensstämmande att därmed driva handel i större skala». Däremot har man ej kunnat påvisa några fall, då olja av ifrågavarande slag verkligen åstadkommit någon eldsolycka.

Under den tidrymd av 15 till 20 år, som Water White-fotogenen varit i bruk i vårt land, och varunder konsumtionen därav enligt beräkning belöpt sig till omkring 6,000,000 fat, har veterligen densamma icke framkallat några olyckor. I detta sammanhang må även hänvisas till den statistik över av lysoljor och andra eldfarliga oljor under åren 1876—1906 föranledda eldsvådor, som finnes bilagd det av de sakkunniga utarbetade betänkanDET. Nämnda statistik visar, att under sagda period ingen eldsolycka förekommit i lysoljelager, att i större förråd några eldsvådor uppstått, men i så fall på grund av olja av första klass eldfarlighet (gasoljor), att vid handeln med lysoljor, i mindre förråd och enskilt, de eldsvådor, som förekommit, väsentligen föranletts av oförsiktigt handhavande med oljor av 1:sta klass, att vid forsling sjöledes det till ett antal av 5 uppgående olyckshändelser samtliga vållats av olja av 1:sta klass, att vid forsling landvägen veterligen ingen olycka inträffat, samt att de olyckor, som vållats av eldfarliga oljor vid dess användning i det dagliga livet och som äro av den art, att de kunna nås av lagstiftningen, uppgå till ett antal av 177, vilken siffra likväl jämväl omfattar av 1:sta klassens oljor framkallade eldsolyckor. Sakkunnige Cronqvist som anført nämnda statistik tillägger: »Anförda gynnsamma resultat med hänsyn till lysoljors tillverkning, förvaring, magasinering, handel och forsling äro väsentligen beroende av de större brandförsäkringsbolagens åtgärd att bedöma *samtliga* lysoljor såsom

eldfarliga, även om flammingspunkten är över 40 grader, vilket är tillfället med mer än hälften av landets konsumtion av sådana oljor».

Sålunda: en av de sakkunnige, som (sid. 26 i betänkandet) funnit, att de i ovan refererade skrivelser påpekade missförhållanden till den grad ådagalagt nödvändigheten av en skärpt lagstiftning, »att några ytterligare skäl icke torde behöva därför anföras», nödgas själv erkänna, att statistiken beträffande eldsolyckor är gynnsam.

Det skäl till nämnda gynnsamma resultat han i sammanhang därmed anför är naturligen också värt allt beaktande. Tarifföreningen stadgar i sina försäkringsvillkor, att angående samtliga från mineralriket sig härledande lys- och motoroljor, som ej tillhöra 1:sta klassens eldfarliga oljor, de i kungl. förordningen angående dylika oljor intagna bestämmelser beträffande andra klassens eldfarliga vätskor noggrannt skola tillämpas. En dylik försäkringsbolagens åtgärd är naturligen i hög grad ägnad att minska den eldfara, som de utanför förordningen fallande oljorna skulld kunna tänkas medföra. Likartade bestämmelser finnas intagna i en del nyare för städerna gällande brandordningar, exempelvis Norrköpings. Dessa förhållanden peka uppenbarligen därhän, att en skärpt lagstiftning ur eldfaresynpunkt är obehövlig, då eldfaran neutraliseras genom andra faktorer. Det är en oriktig argumentering att säga, att brandförsäkringsbolagen genom sina nämnda bestämmelser gått lagstiftningen i förväg och för densamma angivit behovet av strängare bestämmelser. Det riktiga förhållandet är, att bolagen i stället gjort en skärpt lagstiftning obehövlig.

Beträffande frågan om eldfaran, må redan nu dessutom hänvisas till bilagda sakkunnigeutlåtande.

Klart synes framgå av ovanstående, att hänvisningen till eldfaran icke är grundad på reala skäl.

På rent formell grund vilar ett annat såväl av de sakkunnige som av kommerskollegium åberopat förhållande. Man har framhållit, att den sänkning av flampunkten, som skedde år 1885 från förut stipulerade 80° enligt Hummels prov till 40° Abels test. ej är betingad av sakliga skäl. Syftet hade nämligen endast varit att i stället för Hummels metod införa den Abelska för bestämmande av eldfarlighetsgränsen. 80° enligt Hummel motsvarade emellertid 52° enligt Abel. Att man ej valde sistnämnda temperatur såsom lagstadgad flammingspunkt utan i stället den nu fixerade eller 40°, skulld ha berott därpå, att utförandet av Abelska provet med oljor av högre flammningstemperatur än 40° varit förenat med vissa experimentella svårigheter. »Denna sänkning», säger kungl. kollegium, »ansågs icke vara av någon egentlig betydelse,

då enligt dåvarande erfarenhet endast vissa slag av maskin- eller smör-oljor samt vissa hartsoljor härigenom skulle ställas utom förordningens verkningsområde». Då emellertid sedermera — så är gången av kollegii motivering — lysoljesorter i större mängd med flammingspunkten över 40° började införas i landet, framstod räckvidden av den skedda sänkningen. Då härjämte den Abelska metoden fullkomnats, så att den även med fördel kunde användas även för vätskor med högre flampunkt än 40°, vore allt skäl att återgå till ungefärligen den gräns, som var lagstadgad före 1885.

Häremot kan till en början invändas, att det alltid torde vara för- enat med svårighet att bedöma vad lagstiftaren icke skulle ha före- tagit, om en förutsättning förelegat, i detta fall förekomsten av lys- oljor i större mängd och av högre flampunkt. För övrigt må citeras ett av de sakkunnige i deras betänkande åberopat, av professoren Kla- son avgivet utlåtande: »Astraloljan hade redan då*) en högre flammings- temperatur än 40° och man borde sålunda redan då vetat, att en del lysoljor ej kommo att lyda under författningen.» Men även om ofull- komligheten i den Abelska metoden varit huvudorsaken till den 1885 skedda sänkningen, erbjuder dock fullkommandet av nämnda metod intet sakskäl för ett återgående till den ursprungligen gällande högre flammingspunkten. Detta är ju dock detsamma som att låta det tek- niska instrumentet bliva till lagstiftare i stället för att blott och bart vara tjänare åt de syftsmål en lagstiftning byggd på realskäl vill vinna.

Såsom en omständighet, påkallande lagändring i föreslagen rikt- ning, har vidare framhållits svårigheten för ordningsmakten att under nuvarande förhållanden utöva en effektiv kontroll över de i rörelsen förekommande lysoljorna, då vissa av dessa ej fölle under förordningen och konstaterandet av deras egenskap av eldfarlig måste föregås av en undersökning av tekniskt bildad person. Tack vare sin yttre likhet med nu utanför förordningen fallande oljor, kunde härigenom oljor, som vore eldfarliga jämväl i lagens mening, ofta undgå kontroll från myndigheternas sida.

Härpå må svaras, att erfarenheten fullväl visar, att åklagaren in- för utsikten att vinna den honom tillkommande andel i böter och vär- det av förbrutet dömt gods icke plägar göra sig någon möda ospard att utöva sin beslagsmakt, tvärtom går åklagaren i sitt nit ofta för långt och beslaglägger oljor, som enligt förordningen ej äro eldfarliga.

*) D. v. s. vid tiden för ifrågavarande lagändring.

Att innehavare av oljeförråd härigenom komma att utsättas för kännbara obehag, är nog så sant, men det synes dock, som om en lagstiftning, som vill borttaga möjligheten av sådana »misstag», skjuter över målet, då den såsom botemedel tillgriper en så vittomfattande åtgärd, som att genom flammingspunktens höjande likställa alla lysoljor. Detta har även framhållits i den underdåniga skrivelse, som Sveriges allmänna handelsförening avlät till Kungl. Maj:t den 11 mars 1909 med anledning av det av de sakkunniga framlagda betänkandet.

Slutligen har åberopats ekonomiska skäl för den föreslagna skärpningen i förordningens bestämmelser. Kommerskollegium anför sålunda i sitt betänkande, att »från österrikiska och rumäniska affärskretsar framställs antragna erinringar, under anförande att denna svenska förordning — — — också från affärssynpunkt ställt den amerikanska varan i en oförtjänt gynnad ställning». En lagstiftning, som hänför den amerikanska lysoljan med flammingspunkt över 40° till samma kategori som de österrikiska och rumäniska oljorna, vilka på grund av sin lägre flampunkt för närvarande falla under gällande förordning, skulle, så menar man, underlätta konkurrensen för de senare. Genom den stegring i priset å den amerikanska fotogenen, som bleve en följd av flammningstemperaturens höjande, skulle allmänheten nödgas använda den billigare österrikiska och rumäniska fotogenen.

Häremot må anmärkas, att sistnämnda oljor till följd av sin beskaffenhet ej äro konkurrensdugliga i förhållande till den amerikanska fotogenen. De lämpa sig nämligen ej till belysningsändamål; deras huvudsakliga användning är att tjäna som drivkraft till motorer och dylikt. Sveriges allmänna handelsförening framhåller också i sin förut omnämnda skrivelse, att allmänheten, som vant sig vid det bättre lyset, sannolikt allt framgent trots prisförhöjning skall fortfara därmed.

De skäl, varpå man velat grunda nödvändigheten av flammningstemperaturens höjande, torde sålunda långt ifrån att vara tvingande rent av kunna betecknas såsom fullständigt ohållbara. Deras berättigande faller än mer inför de vådliga ekonomiska konsekvenser, som den föreslagna förordningen är ägnad att föra med sig. Mot en skarpt lagstiftning hava i skrivelser till Kungl. Maj:t kraftiga invändningar rests, framför allt av Sveriges allmänna handelsförening, Sveriges minuthandlares riksförbund (räknande 6,000 medlemmar) samt av direktören Per Hedly med instämmande av 36 samslutningar av minuthandlare. Med anledning av dessa invändningar säger kommerskollegium i sitt betänkande: »Ehuru de skäl, som anförts mot den av de sak-

kunniga föreslagna höjningen av flamningstemperaturen, äro mycket vägande och ett fastställande av densamma ovedersägligen kommer att medföra, att särskilt med hänsyn till att den amerikanska fotogenen nu komme att falla under förordningens bestämmelser icke oväsentliga förändringar måste vidtagas med avseende å många nu förefintliga handelslokaler och upplag, har kollegium icke ansett sig böra föreslå någon ändring i de sakkunniges förslag». Och på annat ställe i betänkandet heter det: »att utsträckningen av förordningens bestämmelse till att omfatta ett större antal av de i handeln förekommande oljorna torde komma att medföra icke oväsentlign förändringar för dem, som använda eller driva handel med sådana oljor med avseende på oljornas förvaring och distribuering». Kollegium har sålunda i själva verket uttryckligen givit ett vidsträckt erkännande åt de mot förslaget framställda betänkligheterna. Det är vid sådant förhållande ägnat väcka förvåning, att kollegium ändock velat skänka detsamma sitt bifall.

Vilka äro då de olägenheter, vilka en lagstiftning såsom den föreslagna kommer att medföra? Det fall, varom här är fråga, gäller den över hela vårt land såsom en nödvändighetsvara brukade amerikanska lysoljan av högre kvalitet, d. s. k. Water White. Genom restriktiva bestämmelser vill man nu reglera handeln därmed. Restriktionerna komma att i form av olika bestämmelser drabba handeln med varan i alla dess olika stadier, såväl importen som gross- och minuthandeln, varjämte allmänheten i sitt handhavande av varan blir underkastad vissa tvångsbestämmelser, dessa dock måhända av mindre betydelse. Alla de kostnader, som ett iakttagande av lagens bestämmelser kommer att medföra, sålunda ökade omkostnader för förvaring och transport, tidsutdräkt i anledning av myndigheters hörande o. s. v., komma med nödvändighet att läggas på varan i form av ökade priser. Då denna med full rätt kan betecknas såsom en nödvändighetsvara, kommer konsumtionen ej att minskas, utan allmänheten kommer i full omfattning få bära de stegrade priserna. Vad detta betyder för vårt folk med hänsyn till den ofantliga fotogenförbrukningen i landet är lätt att inse. Såsom en axiomatisk sats kan sålunda fastslås, tills vidare alldes med frånseende av de inom oljehandeln i vårt land rådande egenomligheterna, att en lag av ifrågavarande innebörd kommer att medföra ökade fotogenpriser och därmed ökade levnadsomkostnader i allmänhet. Man kan emellertid gå än längre, fortfarande från helt allmän synpunkt. Återförsäljaren nödgas för vidmakthållande av sin rörelse kämpa med ökade svårigheter och äger måhända ej det kapital, som därför erfordras. Likaså den mindre konkurrenskraftige importören. Utvecklingen

komme att tendera till ett försvårande av den allmänna konkurrensen och ett koncentrerande av handeln på den kraftigast utrustade konkurrenten. Följden härav blev ytterligare prisstegring.

Dithän kunde man tänka sig utvecklingen tendera redan under normala förhållanden, men hur tydligt framträda ej dessa perspektiv, om man tager i betraktande de egendomligheter, som äro rådande inom olje-handeln i vårt land. Här hotar ju redan den mäktiga Standard Oil-trusten att slå under sig all fotogenhandel. Det är exempelvis välbekant, hurusom trusten genom otillbörligt hårda kontrakt tvingat detaljhandlare att rekvirera all sitt oljebehov från trusten och vid kontraktsbrott fäst de allra strängaste påföljder; hurusom densamma, där den är allena rådande, skruvat upp priserna till oskälighöjd. Redan genom sin maktställning i allmänhet kan trusten i helt annan grad än sina konkurrenter möta svårigheter, som ligga i en skärpt lagstiftning. Härtill kommer det viktiga förhållandet, att Standard Oil redan i närvarande stund äger det försteget framför sina konkurrenter att vara utrustad med sådana anordningar, som de senare på grund av en skärpt lagstiftning först härefter skulle nödgas vidtaga. Där dessa skulle nödgas utföra dyrbara upplags anordningar, är Standard Oil redan försedd med sådana. Återförsäljaren, som å sin sida ej fritt skulle kunna upplägga förråd, bleve hänvisad att fylla sitt behov av trustens upplag. Den av trusten oavhängige och hittills med densamma med framgång konkurrerande mindre importören, som försett återförsäljaren med ifrågavarande olja, nödgas upphöra med sin rörelse. Standard Oil behärskar därefter marknaden fullständigt.

Klart har Sveriges minuthandlares riksförbund i skrivelse till Konungen den 15 augusti 1913 belyst hithörande förhållanden: »Med gällande lag har återförsäljaren kunnat upplägga lager för hela säsongen — något som ock varit nödvändigt inom de flesta provinser med hänsyn till tvånget för därvarande detaljhandelsidkare att begagna sig av sjökommunikationer; anlitaandet av andra transportmedel skulle föranleda ökade fraktkostnader, d. v. s. förhöjda detaljpris.» Lagförslaget skulle medföra ökade kostnader för detaljhandlarna och, fortsätter riksförbundet, »lägges härtill det faktum, att en världsbekant producent inom petroleumbranchen genom sina representanter här i landet är rustad med för upplag å mera centrala orter över hela landet erforderliga anstalter i en omfattning, som ställer alla av densamma oavhängiga importörer utom tävlan, och att sålunda detaljhandelsidkare från dylika upplag kunna efter hand under säsongen hemtaga smärre partier i mån av behov och därigenom undgå att anlägga förråd eller

upplag, är det uppenbart, att, om kommerskollegii förslag blir lag, den detaljköpman, som även därefter på en gång i upplag eller förråd upplägger lager för hela belysningssäsongen, ej kan konkurrera med dem, som på anført sätt fyller sitt lysoljebehov från ifrågavarande producent. Tvärtom, helt visst skulle inom kort alla återförsäljare i minut tvingas att uteslutande anlita denna sin inköpskälla, och konsekvenserna därav, särskilt för konsumenternas vidkommande, förmenas vara självfallna.

Att Standard Oil själv anser sig betjänt med en lagstiftning som den föreslagna, framgår tydligt på flera sätt. Det är förut omnämnt, hurusom åtskilliga oljebolag, samtliga representanter för ifrågavarande trust, hos statsmakterna framhållit behovet av en sådan lag, därvid de pekat på en förefintlig eldfara. Deras intresse för den allmänna säkerheten torde emellertid få anses vara mindre än det ekonomiska intresse, som tydligen framträder i de ord, varmed de till sist vilja motivera behovet av en skärpt lagstiftning: »Ovan påvisade förhållanden ställa dessutom dem, som i enlighet med författningens anda — som avser trygghet av liv och egendom — hava inrättat sina upplag, i en ofördelaktig, ja, kanske rent utav ohållbar pekuniär ställning i förhållande till dem, som med rent eluderande av denna författningens anda begagna sig till sin fördel av dess bristfälligheter». Standard Oil representanter ha sedermera i skrivelser till Konungen uttryckt sitt gillande av kommerskollegii förslag.

Med det anförda för ögonen torde klart inses halten av påståendet, att en lagstiftning som den föreslagna skulle »drabba alla lika».

Man har emellertid invänt, att, om förordningen i det avseendet medförde en skärpning, att hittills såsom icke eldfarliga bedömda oljor komma att falla under förordningen, densamma likväl genom sina lindrade föreskrifter om upplag, förråd och handel av hithörande varor beredde en motsvarande lättnad. Till en början må då sägas, att en lindring ju endast kan sägas komma sådana oljor till del, som enligt hittills gällande lag varit eldfarliga. Kvar står naturligen alltid såsom en skärpning, att vad som hittills fått fritt och okontrollerat passera i handeln numera omgärdas med vissa, låt vara mer eller mindre stränga restriktionsbestämmelser. I korthet må redogöras för det huvudsakliga av dessa bestämmelser, i den mån de röra eldfarliga oljor av 2:dra klass, vartill ifrågavarande fotogen jämlikt förslaget bliver att hänföra.

Man har särskilt pekat på de lindringar, som bestå däruti, att högsta tillåtna myckenheten av innehav utökats och formaliteterna förenklats. Sålunda har den myckenhet, som handlande endast efter anmälan hos Konungens befallningshavande (eller därmed likställda stadsmyndigheter) äger inneha i särskild för ändamålet inrättad handelslokal ökats från 2,047 till 3,000 kg. Med eller utan sammanhang med handel äger envar likaledes blott efter anmälan upplägga mindre eller större förråd uppgående till 1,500 respektive 10,000 kg., medan för närvarande för innehav av förråd av högst 1,030 kg. ävensom av större förråd till 4,084 kg. i sammanhang med handel fordras särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande. Hållande av upplag är enligt förslaget liksom hittills beroende av tillstånd av Konungens befallningshavande, varemot högsta tillåtna kvantiteten för mindre upplag ökats. Som ett förenklat förvaringssätt nämnes i förslaget, att såväl förråd som upplag må kunna i kärl uppläggas på marken på en med stängsel inhägnad lagerplats.

Granskar man något dessa bestämmelser, torde väl få medgivas, att anspråken på högsta myckenheten i enskilt förråd i de flesta fall torde vara tillgodosedda med maximikvantum 10,000 kg. Men dessa få dock ej förvaras på godtyckligt sätt. För lägenhet, inrymmande förråd, är föreskriven en kostsam inredning och i allt fall må förrådsplatsen ej tagas i användning förrän på därom gjord ansökning vederbörande polismyndighet efter föregående på sökandes bekostnad förrättad besiktning därtill meddelat tillstånd. Häri ligger naturligen ett påtagligt onus i förhållande till nuvarande tillstånd. Förutom direkta kostnader, som det nya systemet är ägnat medföra, kunna naturligen betungande olägenheter vållas exemvelvis därigenom, att myndigheterna ej äro till hands då de behövas. Huru ofta kan ej en förrådsplats behöva tagas i anspråk innan besiktning och dylikt föregått. Än mer påtagligt visa sig förslagets bestämmelser beträffande upplag betungande. Här fordras en vidlyftig procedur hos Konungens befallningshavande, som endast inom de av förordningen uppdragna gränser äger meddela tillstånd. Såsom en restriktion beträffande upplag kan exempelvis nämnas det stadgade minsta avståndet från annans egendom.

Emot de invändningar, som rests mot förslaget, har slutligen åberopats det förhållande, att assurancesbolagen i sina försäkringsvillkor likställt icke eldfarliga lysoljor med oljor tillhörande 2:dra klassen. Härigenom, säger man, ha assurancesbolagen i vidsträckt omfattning redan bringat till praktisk tillämpning, vad som nu bör fastslås i lag. Någon betungande nyhet innebure sålunda ej den ifrågasatta lagstiftningen.

Häremot må till en början den invändningen göras: *ett* är att vid underlåtenhet att iakttaga brandförsäkringsbolagens bestämmelser utsetta sig för risken att ej utfå assuranssumman, *ett annat* att av offentliga myndigheter hindras i sin fria näring och underkastas lagens straffbestämmelser. Vidare torde inses möjligheten av ett förhandlande i det enskilda fallet med en sådan privat anstalt som ett försäkringsbolag samt försäkringsbestämmelsernas större anpassningsförmåga efter praktiska förhållanden än en en gång fastställd lag. För övrigt kan hänvisas till ett område av stadganden, som ej äga någon motsvarighet i de av assuransbolagen fastslagna försäkringsvillkoren, nämligen stadgandena rörande transport. Förordningens bestämmelser i detta avseende innebära betydande inskränkningar i varans rörelsefrihet; man tänke på formaliteterna vid in- och avlastning, hamnmyndigheters hörande och så vidare med därav ofta vållad dyrbar tidsutdräkt.

Önsksningar beträffande lagstiftningen å hithörande område ha framställts, gående i motsatt riktning mot den i lagförslaget anvisade, nämligen för ett sänkande av flammningstemperaturen. Uttalanden i denna riktning ha med anledning av de framkomna förslagen gjorts från afärsmän i hela landet, nämligen från Sveriges minuthandlares riksförbund samt från ovannämnde Hedly i ett flertal skrivelser, varuti instämmanden gjorts från sammanslutningar av minuthandlare och från representanter för industrien.

En sänkning av flammningspunkten är motiverad av den alltmer ökade förbrukningen av oljor med flammningspunkt under 40°. Dessa oljor, företrädesvis av österrikiskt och rumäniskt ursprung, användas nämligen såsom drivkraft för motorer av allehanda slag, den ryska oljan, som jämväl är hithörande, användes för luxlampor. I den mån motorerna vinna ökad utbredning såväl i lantbrukets som i fiskets tjänst framstår alltmer den för drivkraftens åstadkommande behöfliga oljan såsom en nödvändighetsvara. Det har uppgivits, att i Göteborgsdistriktet finnas 1,500 fiskemotorbåtar, på vilka komma en årlig förbrukning av 150,000 fat petroleum. Det gäller här dessutom en nödvändighetsvara för en fattig befolkning. Genom en sänkning av flammningspunkten skulle nu de för ifrågavarande oljor gällande restriktioner samt därmed direkt föranledda kostnaderna bortfalla, varjämte priset å varan sjönke.

Huru långt flammningspunkten ur förevarande hänsyn bör sänkas,

är beroende på flammningstemperaturen hos de här ifrågakommande oljorna. Då somliga av dessa flamma redan vid en temperatur av något under 30°, är gränsen härmed av sig själv angiven.

Till vilken flammingsgrad man utan risk för eldfara skulle kunna nedgå framgår tydligast av närslutna sakkunnigutlåtande.

Erkännas må, att kommerskollegii förslag i någon mån gör rättvisa åt de behov, som äro föranledda av ökad förbrukning av nu ifrågavarande oljor. Särskilt med hänsyn till dessa behov är det som förslaget betydligt ökat högsta tillåtna myckenhet av olja, som får innehavas i förråd. I detta hänseende är att anteckna en verklig lindring mot nu rådande förhållanden. Å andra sidan kan såsom en införd skärpning anföras stadgandet: att i hamn, där ständig tullbevakning ej finnes (och där beträffande lossning och uppläggning för närvarande inga bestämmelser finnas) Konungens befallningshavande vid förekommande behov utser plats, där ifrågavarande olja efter lossning må uppläggas, samt i övrigt lämnar de föreskrifter, som för sådant upplag från säkerhetssynpunkt kunna synas påkallade.

Ovanstående utredning har visat önskvärdheten, att lagstiftningen angående eldfarliga oljor måtte, mer än som skett i hittills framkomna förslag, taga hänsyn till de viktigaste i samfärdseln förekommande oljornas egenskap som nödvändighetsvara samt endast i den mån sådant är för den allmänna säkerheten *verkligen* av behovet påkallat lägga restriktioner på handeln därmed och förbrukningen därav. I sådant avseende bör lagstiftaren i stället för att stadga ett höjande av flammingspunkten taga i övervägande möjligheterna för ett sänkande av densamma.

Vi tillåta oss sålunda hemställa:

att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådan ändring i Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående eldfarliga oljor m. m., att den nuvarande bestämmelsen om eldfarlighetsgränsen ändras så att denna gräns från + 40 grader C. nedsättes till + 26 grader C. och att

i övrigt må vidtagas de ändringar i förordningen som till följd härav kunna anses påkallade.

Stockholm i februari 1914.

Karl Starbäck.

J. R. Sundström.

I motionens syfte instämna:

D. Persson.

Axel Vennersten.

Aug. Ifvarsson.

i Tällberg.

J. Bernh. Eriksson.

K. Robert Karlsson.

Erik Röing.

i Grängesberg.

i Fjäl.

Bilaga.

Med anledning av en av herr grosshandlare P. Hedly, härstädes, framställd begäran om ett uttalande beträffande frågan om vid vilken flampunkt en lys- eller brännolja (flytande kolväte) bör ur lagstiftningssynpunkt betecknas såsom eldfarlig får jag anföra följande.

På grund av den stora betydelsen för allmänheten av att lys- och brännoljor må vara lätt tillgängliga och utan att fördyras genom onödiga restriktioner bör lagstiftningen som en ledande princip hava för ögonen att icke utan trängande skäl skärpa hittillsvarande bestämmelser utan tvärtom, för så vitt det kan befinnas möjligt, söka lindra dessa.

Enligt nuvarande bestämmelser sättes gränsen mellan eldfarliga och icke eldfarliga oljor, i vad det beträffar oljor av nämnda slag, vid en flampunkt av 40° C. uti Abel-Penskys provningsapparat. Några faktiska olägenheter eller faror, som skulle kunna härledas från att denna år 1885 stipulerade flampunkt varit satt för låg, hava mig veterligen icke ådagalagts, ehuru sedan åtminstone halftannat decennium till vårt land införts och förbrukats mycket stora mängder lys- och brännoljor med högre flampunkt och sålunda fallande utom lagens bestämmelser. Någon höjning av flampunkten torde sålunda icke vara av behovet påkallad. Bör någon lagändring vidtagas, återstå då att skärskåda möjligheterna för en eventuell sänkning, vilket endast skulle vara en fortsättning av den år 1885 beträdda vägen.

Enligt 1875 års förordning sattes gränsen vid 80° C. vid provning i öppet kärl enligt Hummel. På grund av de ojämna, delvis osäkra, resultat denna provning i öppet kärl visade sig giva, övergick man år 1885 till provning i slutet kärl enligt Abel-Pensky, då den nuvarande gränsen, 40° C., blev lagstadgad. Detta innebar en avsevärd lindring, ty mot 80° C. enligt Hummel svara icke 40° C utan 52° C. enligt Abel-Pensky. Motiven för denna lindring må hava varit vilka som helst, faktum är att någon verklig olägenhet eller fara har den *icke* visat sig medföra.

Av en av de kommitterade för ett nytt lagförslag har yttrats: »Givet är att varje avtagande av temperatur — — — i en dylik fråga blir mer eller mindre konventionellt och ej kan göra anspråk på absolut riktighet, möjligen behöves det efter omständigheterna jämkas» (A. W. Cronquist i Teknisk tidskrift avd. för kemi och bergsvetenskap 1908, sid. 158). Vid ett studium av olika länders lagstiftning beträffande flampunkten i fråga skall man ock finna, att någon generell, på vetenskapliga, resp. tekniska, grunder fotad princip icke förefinnes, även om man i de europeiska staterna nästan överallt enat sig om det Abelska provet. Ej ens den nära till hands liggande synpunkten att större stränghet skulle råda i länder med varmare klimat kan spåras. Så är t. ex. flampunktsgränsen i Rumänien 23° C. utan någon klassindelning eller föreskrift för oljor över denna flampunkt, medan t. ex. i Sverige och Schweiz finnas två klasser, för vilka givas olika bestämmelser, med resp. flampunktsgränser 22° C. och 40° C. samt 23° C. och 38° C. I en del andra länder, t. ex. Norge och Danmark, saknas all begränsning uppåt o. s. v. Till och med de olika staterna emellan uti Nordamerika, petroleumindustriens ursprungsland, är lagstiftningen mycket växlande.

En gräns på 150° F. i t. ex. Illinois och Missouri motsvaras av 110° F. i Massachusetts och Pennsylvania, 120° F. i Maine och Washington (allt enligt Tagliabues täändprov) o. s. v. Flera stater såsom Florida, Texas, Mississippi, South Carolina, Virginia, Nevada och Kalifornien m. fl. sakna hithörande statslagstiftning.

I en del länder äro statslagarna inriktade på långt i detalj gående bestämmelser, medan i andra endast givas några huvudbestämmelser, som sedan få kompletteras av lokala föreskrifter.

Korteligen, homogenitet saknas, och vad beträffar flampunktsgränserna synas dessa ofta vara nog så konventionella och i saknad av objektiva motiv, tillkomna i flere fall om kanske ej helt och hållet på måfå dock förestavade av andra intressen än naturvetenskapens och teknikens lagar skulle diktera.

Det är nämligen ej omöjligt att på sistnämnda basis framdeducera en allmän av naturen själf given regel för eldfarligheten, och denna skulle lyda:

En olja bör anses eldfarlig vid den temperatur då den avgiver antändbara gaser eller ångor eller tillämpat på praktiken: endast den olja som vid vanlig temperatur avger antändbara gaser eller ångor är att anse såsom eldfarlig. Svagheten uti denna definition ligger i det svävande begreppet »vanlig temperatur». Man måste därmed avse den högsta, i det beträffande landet förekommande temperatur, som kan tänkas inverka på oljan, så att brännbara gaser eller ångor avgivas. Särskilt uti vårt vidsträckta land, med de i olika delar så olika temperaturförhållandena måste ett fixerande av den »vanliga temperaturen», även i sistnämnda bemärkelse, möta ej ringa svårigheter. Därom kan man dock genast vara ense att temperaturen 40° C. är hög att motsvara begreppet. Om såhunda härmed skäl kan anses föreligga för en flampunktssänkning, blir då nästa fråga huru långt man utan risk skulle kunna gå.

Under år 1892 bestämdes att tillsvidare beträffande fernissor och andra terpentinpreparater bestämmelserna rörande eldfarliga oljor skulle på desamma tillämpas endast i det fall att vätskan vid provning i Abels apparat vid en värmegrad av 36° C. eller därunder avgiver antändbar ånga. Detta »tillsvidare» har nu fortgått under mera än två decenniers tid utan att någon som helst olägenhet därav förspotts. Man kan sålunda häri finna ett gott stöd från den praktiska erfarenheten att medgiva en motsvarande sänkning även för andra eldfarliga oljor. Men man torde kunna gå ända längre.

Ett av de första land, som antog en särskild lag för eldfarliga oljor, var England. Redan år 1862 finner man här en »Act for the sale-keeping of Petroleum», varvid under denna lag föll endast sådan petroleumprodukt »som avgiver antändbar ånga vid lägre temperatur än 100° på Fahrenheits termometer» (= 37,75° C.). Detaljerade bestämmelser för provningen gävos år 1868, enligt vilka denna skulle ske i öppet kärl på närmare angivet sätt. Gränsen 100° F. bibehölls uti den år 1871 antagna, ännu i huvudsak gällande »Act for the sale-keeping of Petroleum and other substances of a like nature», och då man sedan år 1879 övergick till provning i slutet kärl enligt Abel (liksom hos oss år 1885) skedde en motsvarande sänkning av gradtalet till 73° F. (= 22,78° C.), vilket skulle korrespondera med de 100° i öppet kärl. Den engelska statens lagstiftning har sålunda blott en flampunktgräns, och denna är så låg som 22,78° C. eller ungefär vår nuvarande gräns mellan första och andra klassens eldfarliga oljor. Engelsmännen inklusive de vetenskapliga auktoriteterna äro kända att vara ett praktiskt folk, och ser man de eldfarliga oljornas historia i stora drag skall man finna, att det egentligen är oljorna med under några och tjugo graders flampunkt som framkallat olyckor och fara.

En god statistik, som exempelvis må anföras, äger man av de olyckor, som drabbat fartyg med petroleumlast. Listan är lång, tyvärr mycket lång och även i vårt land har man även under senare åren haft sorglig erfarenhet härav. Vi kunna erinra oss katastroferna i Ryssviken utanför Stockholm på petroleumfartygen »Louise-Adelaide» (år 1901) och »Carnegie» (år 1907). Men dessa katastrofer förorsakades, såsom vederbörlig utredning till fullo ådagalade, av oljor hänförliga till vår första klass, sålunda med en flampunkt under 22° C. och fotogenlasterna (med högre flampunkt) voro i och för sig utan skuld i olyckornas uppkomst. Och väl att märka är, att *samtliga* olyckor över hela världen, som drabbat dylika fartyg, förorsakades av eldfarlig olja hänförlig till vår första klass, *samtliga* med allenast två undantag nämligen tankångaren »Petriana» (år 1886) och ångfartyget »Lux» (år 1891). Båda dessa fall, som drabbade rysk s. k. kerosen, voro för övrigt extra ordinära, icke förorsakade av den vanliga orsaken: bildandet av antändbar ånga och dennas antändning. På »Lux» var det till ångpannerummet inläckt olja, som antändes, och på »Petriana», vars kerosen hade allenast 26° C. flampunkt, hade olja inläckt i vattenballasten och genom springor pressats till skum, som i suspenderat tillstånd i luften vid tändning hastigt förbrann (dock utan verklig explosion). Den framstående engelska petroleumspecialisten sir Boverton Redwood säger härom i ett år 1913 utgivet arbete: »Det är tillfredsställande att finna att endast i två fall den brännbara karaktären hos materialet lett till olyckor vid den marina transporten av raffinerad petroleum (fotogen). Fallen äro »Petrianas», förorsakat genom antändning av finfördelat, suspenderat skum, och »Lux» förorsakat genom antändning i ångpannerummet».

Man bör noga akta sig för att skriva olyckor som i själva verket förorsakats av mycket lättantändlig olja på raffinerad petroleum eller fotogens konto. Om sorgsfulla försök av bl. a. J. H. Heck (Redwood, Petroleum II, 179), hava visat att med oljor av sistnämnda slag ingen flambar eller explosiv atmosfär kunde erhållas. även vid frånvaro av ventilation, vid temperaturer upp till 70° F. (= 21,11° C.). Först vid temperatur betydligt över 80° F. (= 26,67° C.) och frånvaro av ventilation kunde sådan atmosfär erhållas i en del fall. Under eller t. o. m. något över en oljas flampunkt är ingen explosiv atmosfär att befara.

Vid bedömandet av den temperatur, till vilken flampunkten bör fixeras, har man vidare att taga hänsyn till att en relativt kortvarig temperaturförhöjning icke binner genomvärma någon större mängd av den dåligt värmeledande oljan. Någon längre tid, dag och natt igenom, fortfarande hög temperatur förekommer ej i vårt land, som därvid betydligt överträffas av t. ex. England. Man borde sålunda utan risk kunna inrätta sig efter de engelska förhållandena. Detta skulle betyda att den svenska staten uti sin lagstiftning satte den engelska petroleumagens 73° F. eller såg 23° C. såsom flampunktsgrens. Vad beträffar brandförsäkringsbolag och dylikt så komma nog dessa att i varje fall genom särskilda bestämmelser tillgodose sina intressen oberoende av statens lagstiftning liksom redan nu är fallet. Skulle man emellertid anse en i ett slag skeende sänkning till 23° C. eller nära nog den nuvarande gränsen mellan första och andra klassens oljor allt för vittgående, så kunde man inskränka sig till att stanna vid 26° C., vilket var den flampunkt, som i vårt land före uppträdandet av de över 40° flammade oljorna stipulerades för allmänna leveranser av fotogen t. ex. till statens järnvägar.

I varje fall är en betydande sänkning av flampunktsgränsen att anse såsom riskfri och i full konsekvens med det steg, som togs år 1885. Man bör härvid även besinna, att numera den stora allmänheten allt bättre lärt sig känna lys- och brännoljaegenskaper, så att den bättre förstår att handhava desamma, än vid deras första uppträdande, då vårdslöshet och olämpligt handhavande ledde till en överdriven uppskattning av risken, vilket även tog sig uttryck i den dåtida lagstiftningen.

Stockholm den 2 januari 1914.

John Landin.
